

Hola benvinguts una altra vegada als comentaris que des de “El Claustre” fem a l'entorn d'obres d'art.

Estem reorganitzant tot el cicle d'exposicions que teníem previst, per tal de poder començar una nova temporada d'exposicions tant aviat com tornem tots a la normalitat.

Per això hem estat uns dies sense poder enviar aquests escrits, però avui us parlarem d'una obra que ens heu demanat que comentem, d'una escultura que està envoltada de misteri i llegenda, ja que es tenen notícies documentades sobre l'existència de la persona que representa, però més enllà d'això tota la resta d'informacions són especulacions i debats, el que no és estrany si tenim en compte que té més de 3,500 anys.

Malgrat tot, sembla com si l'haguessin fet ahir, tant pel seu estat de conservació, com pel seu patró estètic.

Avui comentarem una obra de l'antic Egipte, una peça que comparativament dins de la gran monumentalitat d'aquesta cultura és de petit tamany, però que ha esdevingut un dels seus icones més coneguts i característics.

Avui parlarem d'una escultura policromada de guix que posa cara no només a una reina sino a tot un imperi que va durar més de 3.000 anys, avui parlarem del bust de:

NEFERTITI

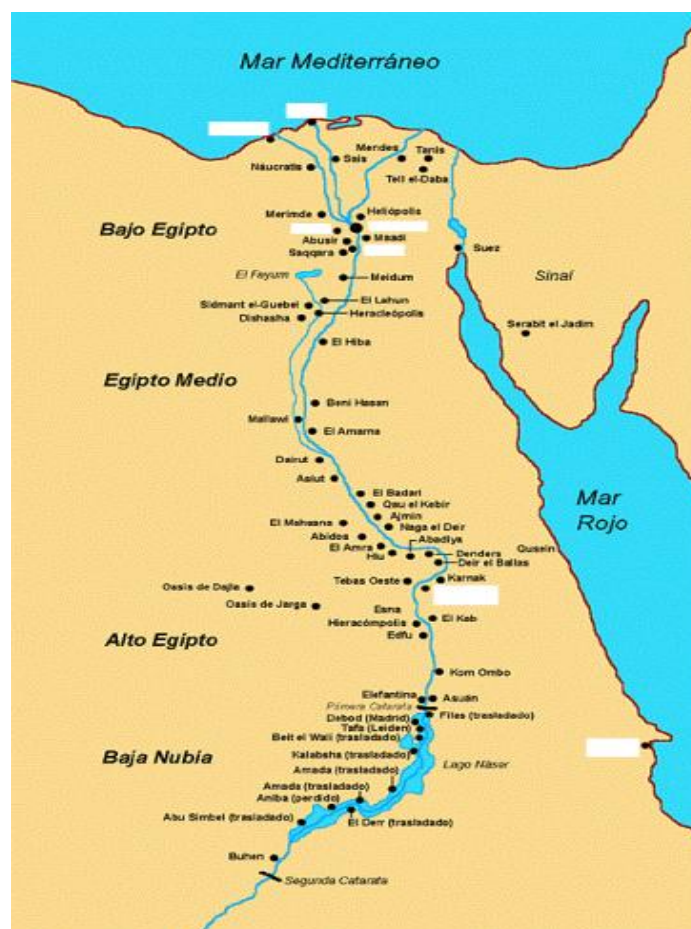
Per poder parlar d'aquesta escultura, l'hem d'ubicar dins l'entorn de la cultura egípcia, i això només es pot fer posant aquesta cultura en relació al propi imperi egípcia.

De l'egipte dels faraons s'ha escrit i s'escriurà molt, pel que aquí no és el moment d'entrar-hi en profunditat, però en voldríem fer una reflexió.

Aquest imperi i la seva cultura va durar uns 3.500 anys, és a dir el més llarg de la història, i això va comportar que durant un període llarguíssim es va mantindre d'una manera uniforme una estructura de societat, de religió, de cultura i de poder, el que és un fet insòlit.

Comparem-ho amb tots els canvis que hi ha hagut a Europa des de l'any 0 (romans, bàrbars, musulmans, romànic, gòtic, renaixement, barroc... etc.), i “només” han passat 2000 anys

Aquesta continuïtat històrica no ha tornat a passar mai més, i això va comportar que es poguessin construir obres monumentals que ens han arribat fins a nosaltres, i de fet avui una obra o una feina enorme, gairebé impossible encara li diguem que es una obra o una feina faraònica.

La civilització egípcia, es va estendre per la superfície que és pot veure en el mapa adjunt, i basava la seva riquesa en el fet que era atravesada pel riu Nil, el que li permetia tenir varies collites a l'any i ser una terra rica que alimentava una societat, i li permetia expandir-se.

Dins d'aquesta societat,hi va haver però un període molt concret (que va ser el de Nefertiti i el seu marit, el Faraó Akhenaton) en que es va trencar aquesta uniformitat o continuïtat en la cultura egípcia, tant en la religió com en la manera de ostentar i representar el poder.

Aquest fet va coincidir a més amb el moment de més prosperitat i poder territorial de tot l'imperi egipci, parlem dels S. XV a XIII abans de Crist, estem en l'imperi nou, a on hi trobem alguns dels faraons més coneguts, Tutmosis, Hatshepsut, Amenofis, Akhenaton, Seti, i els més coneguts de tots, Ramsés i Tutankamon.

És interessant conèixer en que va consistir aquest canvi, ja que va ser el que va permetre que en l'àmbit cultural surgís una nova tendència artística, i que el seu màxim exponent sigui el bust de Nefertiti.

En aquell moment, a la societat egípcia, hi havia dos centres de poder, Menfis a on hi havia el poder polític, i Tebas a on hi havia el poder religiós, i si bé el Faraó ostentava els dos poders, el civil i el religiós, la realitat era que els sacerdots del temple de Karnak a Tebas, tenien un poder important.

Temple de Karnak

Davant d'aquest fet, bé sigui per una convicció religiosa, o bé per assolir més poder, el marit de Nefertiti Amenhotep IV va decidir canviar totalment la religió egípcia, i així va determinar que el gran Déu Amon i tota la resta de Déus, havien de ser substituït per una altre Déu ATON, del quan el Faraó era l'únic que s'hi podia comunicar.

Sense cap mena de dubte, va ser un canvi revolucionari.

Així doncs, va canviar el seu propi nom per Akhenaton, i va traslladar la capital a una nova ciutat que va fundar, i que es va dir Akhetaton, avui coneguda com Tell El Amarna.

A partir d'aquest moment, el faraó dominava el poder polític i el religiós, i durant el seu regnat també va canviar la manera de representar la reialesa, i el patró estètic que es feia servir per aquest fi.

Va ser un parèntesi dins de la constant cronologia de la cultura egípcia, i a la seva mort es va tornar al culte dels antics Déus, els sacerdots van recuperar el seu poder, i es va intentar fer oblidar aquest període tant “trencador”.

Però si d'una manera s'ha pogut recordar i posar en valor aquest període històric, això ha estat gràcies al bust de Nefertiti.

Anem a veure però en que va consistir aquest canvi estètic dins de la cultura egípcia.

En l'art egípcia, les representacions que es duïen a terme estaven marcades per un hieratisme, monumentalitat i immobilitat en les figures, totalment mancades d'emoció, es tractava de representar fets i persones i el seu poder o actes que havia dut a terme, però sempre des d'una perspectiva de distanciament, de superioritat respecte de l'observador.

Durant el període de Nefertiti, això es va trencar totalment, i la representació dels faraons, va passar a estar molt més properes a l'espectador, transmeten les emocions dels representats.

Així doncs van començar a representar-se escenes familiars, de tendresa, del faraó i Nefertiti jugant amb els seus fills, passejant agafats de la ma, etc.

Quin sentit tenia però aquesta aproximació al món més terrenal, a la transmissió d'aquestes emocions?.

No hi ha un criteri unànim del motiu, però no es descarta que fos el que avui coneixeríem com una campanya de propaganda.

Hem de tenir en compte que es tractava d' "imposar" una nova religió, després de segles de culte a uns Déus, això volia dir que d'avui per demà, apareixia un nou culte, i a més es passava d'un culte politeista a monoteista, no hi dubte que era un canvi molt sobtat.

El fet d'accentuar la proximitat del faraó i la seva família al poble ajudaria a fer aquesta implantació, i si els podien veure feliços, significaria que el nou Déu, els protegia, i que per tant era una bona religió.

Aquestes imatges es van estendre per tot Egipte en múltiples representacions.

Estatua de Nefertiti

En qualsevol cas, aquesta “simulada aproximació”, no ens ha de fer oblidar que el poder de Akhenathon i Nefertiti era el propi d'uns faraons, és a dir uns governants amb poder absolut.

El que va marcar aquest període va ser que Nefertiti, va tenir un poder i una presència arreu, com mai abans havia tingut o tindria una Reina Consort.

Aquesta omnipresència de la imatge de Nefertiti com a imatge de poder es va traslladar per tot Egipte, tant en els estament oficials, com també en els àmbits privats.

De fet, es considera que el bust de Nefertiti no es va fer per exhibir-ho en algun lloc concret, sino que es faria servir com a model per fer altres representacions, hi havien de mostrar una bellesa perfecta, per això aquest bust havia de ser-ho.

Tot aquest període, aquesta reforma religiosa i artística va durar el que la vida d'Akhenaton, ja que a la seva mort es va tornar al culte d'Amon, els sacerdots i alts funcionaris van recuperar el poder, i es va abandonar la ciutat que ells havien creat, i es va fer el possible per fer desaparèixer tot rastre d'aquells moments històrics.

Si avui en tenim coneixement és en una part important degut al bust de Nefertiti.

Un cop situat el bust de Nefertiti en el moment històric i social en que va ser creat, anem a parlar ara del propi bust de Nefertiti com a obra d'art.

El bust és una obra exenta, és a dir que està tallada o treballada en la seva totalitat i que pot ser observada de qualsevol angle.

Mesura uns 50 centímetres, i la seva capa exterior està feta de guix policromat, amb tons taronges per la pell, i blau, verd ocre per la tiara o corona reial, i amb incrustacions de vidre per fer els ulls, (el vidre de l'ul esquerra s'ha perdut). Com a elements decoratius a més de la tiara porta un gran collar.

Tant el bust com la policromia està conservada de manera excepcional malgrat la seva antiguitat, sens dubte el clima sec d' Egipte hi va ajudar.

Representa el cap, coll i espatlles d'una dona de serena bellesa, amb una perfecció facial absoluta. l'artista va anar aplicant una capa de guix sobre una altra, fins fer la cara perfecte que avui coneixem, recolzant-se en un precís sistema de quadrícula que assegurava la repetició exacta de la forma ideal a qualsevol escala.

El rostre de Nefertiti és la projecció volumètrica d'aquesta quadrícula, ja que en realitat no existeix una persona amb una simetria tan absoluta dels dos hemisferis facials, simplement, és massa perfecte

El cap està unit a les espatlles per un llarg i estilitzat coll inclinat cap endavant mantenint una continuació fins arribar al front. Això dona una sensació de crear un moviment, una dinàmica de gran bellesa, i que s'equilibra al mateix temps per la inclinació en sentit contrari que formen el nas, el front, el clatell i la corona.

Aquesta sensació de moviment, de dinamisme creen un efecte únic en l'art egipcio, i és una obra excepcional no només per la seva indubtable bellesa sinó també per representar l'estil artístic que es va donar només durant el període que abans s'ha explicat, trencant la uniformitat artística del més de 3000 anys d'història a Egipte.

Però a on i quan es trobar aquesta escultura, i com és que va acabar al Museu Egipci de Berlín ?.

A l'any 1912 Ludwig Borchardt dirigia l'Institut Imperial Alemany de Ciències Egípcies de l'Antiguitat al Caire, i buscava per encàrrec exprés de l'kàiser Guillem II objectes de valor artístic i interès arqueològic amb què tenir els Museus Reials de Berlín.

Aquesta activitat de recerca era comú entre els països europeus, i en el context d'una rivalitat amb França i Gran Bretanya, des d' Alemanya també es va promoure la busqueda d'antiguitats.

Així doncs mentre Borchardt duia a terme excavacions a les ruïnes de la ciutat de Ajtatón, i en el taller de Tutmosis (un artesà – escultor de la ciutat), a on s'havien trobat ja diverses escultures inacabades de Nefertiti, es van localitzar els fragments d'un bust a mida natural totalment cobert de runa, acabaven de localitzar el Bust de Nefertiti, era el mes de Desembre de 1912.

De manera immediata es van adonar de l'excepcionalitat de la troballa, i Borchardt va anotar al seu diari: «Teníem a les nostres mans l'obra d'art egipci més plena de vida».

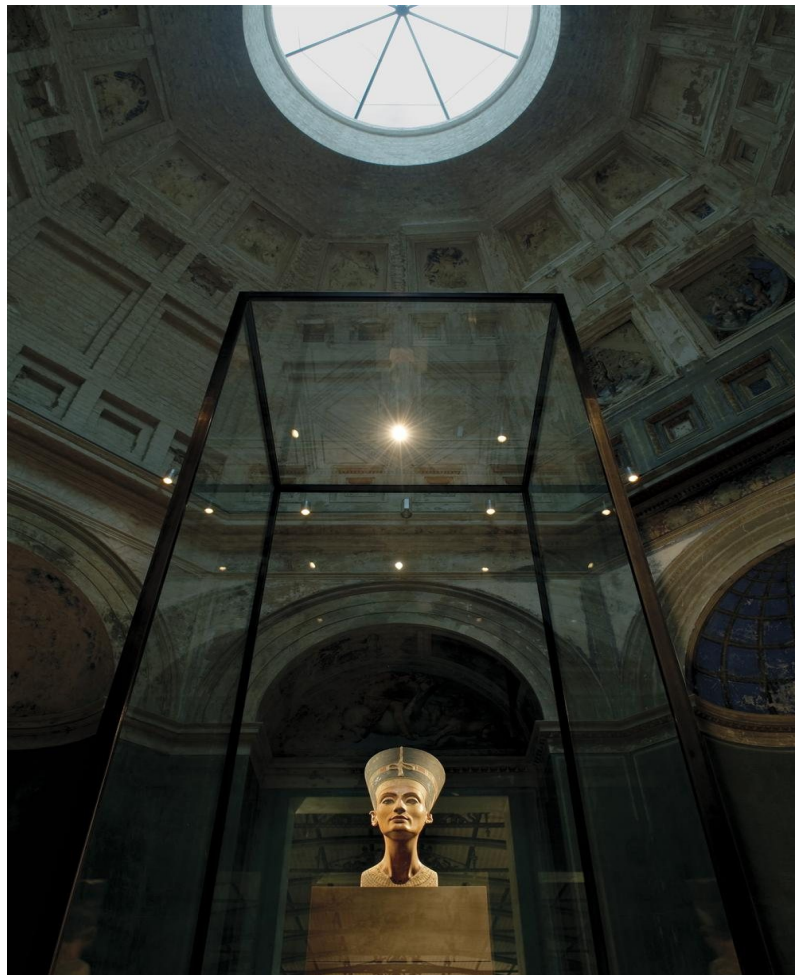
En compliment de la llei, que estipulava que totes les troballes havien de donar-se a conèixer, Borchard va iniciar llavors una negociació amb el francès Gustave Lefebvre, representant de l'autoritat arqueològica egípcia.

En un procés que mai s'ha acabat d'aclarir del tot, es va aconseguir l'autorització per poder-la treure d'Egipte, i va arribar al museu de Berlin a on va romandre sense ser exposada fins a l'any 1924.

Un cop es van adonar de la seva importància, Egipte en va demanar la devolució atenent a les irregularitats de la seva exportació, i sembla ser que a punt de ser retornada, va ser el mateix Hitler qui ho va impedir.

Veritat o llegenda, el cert és que de la nit al dia Nefertiti va passar a ser una icona mundial.

Va omplir les portades de les revistes de tot el món. i la van fer servir sectors de la publicitat i de la moda. Va servir per anunciar maquillatges, ulleres, rellotges, collarets, perfums, etc., i com a cànon de bellesa atemporal, infinitat de centres d'estètica i clíniques de bellesa porten el seu nom.

Més enllà de qualsevol plantejament, Nefertiti manté intacta la seva capacitat de fascinació.

Només cal anar al Museu Egipci de Berlín per confirmar-ho.

A la petita Sala de la Cúpula Nord, en el centre hi ha una vitrina, i la sensació que et dona és que estàs en una audiència reial.

Es pot dir ben bé que la seva mirada ens interroga i que ella és qui ens contempla i no al revés, que nosaltres som els visitats per ella.

Com a curiositat us podem dir que fa uns anys el bust de Nefertiti va ser analitzat amb un TAC per tal de conèixer el seu estat de conservació.

Aquest TAC va permetre fer un descobriment sorprenent. Sota les successives capes de guix hi havia una escultura de pedra que servia de suport per aquest guix.

Aquesta escultura era d'una dona d'edat avançada, espatlles caigudes amb arrugues al rostre i al coll, tot molt lluny del bust del que hem parlat

No sabrem mai si aquesta escultura amagada era la Nefertiti “real” i la que veiem era la “idealitzada”, o simplement era una escultura que estava al taller i que es va fer servir per sobreposar-hi les capes de guix.

**En qualsevol cas quedem-nos amb la idea que,
representi el que representi, mai deixarà de ser una obra d'art.**

Doncs per avui ja hem acabat, espero que us hagi agradat. Avui hem viatjat a Egipte per distreure'ns una mica aquests dies.

L'art també es una bona eina per entretenir-nos.

Gràcies per la lectura i seguirem parlant d'art en aquesta galeria El Claustre Virtual, i esperem que ben aviat us poguem tornar a veure a tots.

Una salutació a tots i totes, i com sempre un nou agraïment al nostres sanitaris i personal de serveis.

Marià Mascort
Director
Galeria El Claustre

www.elclaustre.com

[@elclaustre](https://www.instagram.com/elclaustre)